

Politik och expertis

En studie av politikers förhållande till expertkunskap inför
beslutet att avskaffa straffrabatten vid allvarlig brottslighet

LUNDS
UNIVERSITET

Frida Eriksson

Abstract

There is a consensus among criminologists that an increase in the severity of punishments does not lead to a decrease of crime rates. Despite this fact many western countries have imposed more severe punishments over the last decades. The aim of this essay is to study the relationship between expertise and politics. I will use a content analysis to examine how the politicians in Sweden related to expert knowledge in the political debate concerning the decision to remove the reduction of punishment for young adults who commit severe crimes. The decision was reached the 17th of November 2021. The expert knowledge that will be used as a reference point consists of a governmental investigation and the consultation responses to this investigation. The conclusion of the study is that the politicians generally do not relate to expert knowledge when debating the issue, and that the experts have had a limited influence over the decision.

The essay also consists of a theoretical discussion relating to the idea that politicians make decisions about values and goals, while experts contribute with neutral information about how to reach these goals. Here the conclusion is that such division of labor is not possible to maintain.

Nyckelord: expertkunskap, demokrati, kriminalpolitik, idéanalys, straffrabatten

Antal ord: 10 098

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Bakgrund	3
2.1	Expertis och politik	3
2.1.1	Ökad användning av expertkunskap	3
2.1.2	Expertkunskap och demokrati	3
2.1.3	Relationen mellan politik och expertis	4
2.2	Kriminalpolitik	5
2.2.1	Bestraffningsideologier	5
2.2.2	Kriminalpolitikens utveckling	6
3	Material och Metod	8
3.1	Material	8
3.2	Metod	9
4	Resultat	11
4.1	Lagstiftningsprocessen	11
4.2	Argumenten	12
4.2.1	Brottspreventions-argumentet	12
4.2.2	”18–20 åringar är vuxna”-argumentet	14
4.2.3	Straffvärdes-argumentet	16
4.2.4	Unga utnyttjas-argumentet	16
4.2.5	Brottsoffer-argumentet	16
4.2.6	Signaler-argumentet	17
4.2.7	Allmänna rättsmedvetandet-argumentet.....	17
4.2.8	Internationell jämförelse-argumentet	17
4.2.9	Om argument som utgår från jämförelser	18
4.2.10	Prioriterings-argumentet.....	18
4.3	Expertkunskapens roll i politiken.....	18
4.3.1	Ungdomsreduktionsutredningen och relationen mellan expertis och politik	19
4.3.2	Moraliska respektive instrumentella argument	20
5	Slutsatser	23
5.1	Sammanfattning	23

5.2	Slopanget av straffrabatten exemplifierar den kriminalpolitiska utvecklingen	24
5.3	Folkets vilja och politikernas uppgift.....	25
5.4	Vad mitt material visar om relationen mellan politik och expertis	26
6	Referenser	28
	Bilaga 1 – experter som deltog i ungdomsreduktionsutredningen	32

1 Inledning

”Risk att skärpta straff för unga ökar brottsligheten” lyder rubriken på Dagens Nyheters debattsida 20 december 2018. Debattartikeln är skriven av fyra kriminologer vid Stockholms universitet som fastslår att ”solid svensk och nordisk forskning visar att ungdomar som döms till fängelse får svårare att upphöra med brott och får längre brottskarriärer”. Forskarna skriver artikeln med anledning av den utredning om ungas straffrabatt som just då färdigställts. Tre år senare går frågan till omröstning i riksdagen, som röstar för en slopning av straffrabatt vid allvarlig brottslighet för de mellan 18-20 år. Många politiker motiverar beslutet med att reformen motverkar brottslighet, trots att utredningen och flera remissinstanser liksom forskarna som skrev debattartikeln hävdar motsatsen.

Beslutet är ett av många exempel på när den förda politiken tycks gå emot forskningen. Dessa exempel väcker frågan om vilken roll som forskning bör ha inom politiken. Relationen mellan expertis och politik befinner sig i ett dilemma¹. Å ena sidan bör politiska beslut i en demokrati fattas av folkvalda politiker, å andra sidan behövs det kunskap, som politikerna inte alltid besitter, för att förverkliga politiska mål. Därmed behöver experter vara en del av det politiska beslutsfattandet. För att lösa dilemmat och möjliggöra expertinflytande utan att för den skull flytta politiska beslut från folkets representanter, kan man föreställa sig en arbetsfördelning där demokratiska politiker fattar beslut om moraliska frågor och politiska mål, medan experter fattar värdenutrala beslut angående medel (se till exempel Kitcher 2011, s. 21).

Kriminalpolitiken är ett område där alla är överens i värdefrågan, då alla vill minska brottsligheten. Om det råder konsensus gällande politiska mål så ökar det sannolikheten för att expertkunskap ska få ett stort inflytande över politiken eftersom diskussionen under de omständigheterna rör medel för att uppnå målen (Boswell 2009). Kriminalpolitiken är också ett politiskt område som det finns mycket forskning om. Det finns ett helt akademiskt ämne, kriminologi, inom vilket faktorer bakom brottslighet studeras och det brottsförebyggande arbetet har en egen statlig myndighet (Brottsförebyggande Rådet). Dessutom har kriminalpolitiken och gängkriminalitet fått ökad uppmärksamhet och prioritet, och frågan spås bli central i valet 2022 (Andersson, Demker, Mellgren & Öhberg 2021). Flera faktorer ger således skäl att förvänta sig ett stort expertinflytande inom kriminalpolitiken, nämligen att det råder konsensus om det politiska målet, att det finns mycket tillgänglig forskning, och att en lösning på situationen är högt prioriterad av väljare

---

¹ Vad som ska betraktas som expertkunskap, vem som är expert och hur gränsen dras mellan expertis och politik, är omdiskuterade och komplexa frågor (se till exempel Maasen och Weingart (2006)). Dessa frågor kommer dock inte diskuteras närmare i denna uppsats, men min användning av termerna i relation till mitt material förtydligas i metodavsnittet.

och politiker. Trots allt detta har experter generellt väldigt lite inflytande över kriminalpolitiken (Tham 2018).

Syftet med denna uppsats är att studera relationen mellan politik och expertkunskap. För att studera detta har jag gjort en fallstudie av lagstiftningsprocessen som föranledde beslutet att slopa straffrabatten för unga vuxna vid allvarlig brottslighet som togs 17 november 2021. Jag har gjort en idéanalys av riksdagsdebatten, propositionen, utskottsbetänkandet och aktuella motioner, och relaterat det till den expertkunskap som finns i den utredning som gjordes inför beslutet (SOU 2018: 85) och dess remissvar. Min frågeställning är *hur förhöll sig riksdagsledamöterna till expertkunskap inför beslutet att slopa straffrabatten för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, och vad har resultatet för implikationer för relationen mellan expertis och politik?* Relaterat till denna frågeställning har jag även gjort en normativ analys av argumenten som framförs i materialet.

Uppsatsen inleds med en bakgrundsdel där det ges en översikt av relationen mellan expertis och politik och av kriminalpolitikens utveckling. Sedan kommer en genomgång av metod och material, följt av uppsatsens resultatdel. Där redogör jag först för den lagstiftningsprocess som ledde fram till reformen och sedan diskuterar jag de framförda argumenten var för sig. Slutligen förs en teoretisk diskussion. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning av resultatet och dess implikationer.

2 Bakgrund

Jag inleder med att diskutera relationen mellan expertis och politik. Sedan redogörs för bestraffningsideologier och kriminalpolitikens utveckling.

2.1 Expertis och politik

2.1.1 Ökad användning av expertkunskap

Forskning har fått ökad uppmärksamhet inom politiken och förvaltningen både internationellt och i Sverige (Ahlbäck Öberg & Öberg 2012; Boswell 2009, s. 3; Douglas 2009). Mycket tyder dock på att den ökade kunskapsinhämtningen ofta har liten effekt på policyutformningen. Möjliga förklaringar till detta är att politiker främst anpassar sig efter väljarna och därför ignorerar forskningsresultat som går emot opinionen. Andra potentiella faktorer är att organisationer saknar kapaciteten att ta till sig forskning och att vetenskapliga studier är dåligt anpassade till att ge svar på policyfrågor. Dessa faktorer förklarar dock inte varför politiker fortsatt är intresserade av forskning. Enligt Christina Boswell förklaras det av att användningen är symbolisk snarare än instrumentell. Kunskapsinhämtningen syftar då antingen till att ge legitimitet eller att understödja redan befintliga ståndpunkter (Boswell 2009, ss. 6-7).

Ur ett internationellt perspektiv har Sveriges policyprocess ofta betraktats som rationell. Det beror på att svensk politisk kultur är förhållandevis saklig (Mattson 2015, s. 680; Petersson 2015, s. 659) och att Sverige har ett utbrett användande av utredningar, främst genom kommittéväsendet (Dahlström 2015, s. 631). Det statliga kommittéväsendet är i stort sett unikt och har funktionerna att inhämta kunskap, skapa konsensus mellan parterna samt att utforma politiken. Alla dessa funktioner har dock försvagats över tid. Kommittéerna konsumerar snarare än producerar kunskap i allt större utsträckning, och resultaten används partipolitiskt snarare än något som politiken behöver anpassa sig efter. Regeringen har dessutom fått ökad kontroll över kommittéerna (Johansson 1992).

2.1.2 Expertkunskap och demokrati

Vilken roll expertis bör ha i samhället beror delvis på om man antar att folket vet sitt eget bästa eller ej. Platon exempelvis hävdade att majoriteten inte är kapabla att tänka klart i komplexa frågor, och eftersom demokrati innebär att politikerna måste tilltala majoriteten så måste även de styra efter folkets ogenomtänkta föreställningar. Denna slutsats fick honom att förespråka en form av expertstyre (Christiano & Sameer 2022). Robert Dahl frågar sig dock hur experterna ska veta vad som är folkets bästa, samt om det finns något som är objektivt bäst och hur dessa experter i så fall ska väljas ut. Dessutom finns det enligt Dahl inte några rent tekniska frågor inom politiken, och han avfärdar därmed expertstyret eftersom i moraliska frågor är experter enligt honom inte mer kvalificerade än någon annan (2002, ss. 109-125).

Det finns även de som i motsats till Platon hävdar att det är demokrati som leder till de mest rationella besluten. Flertalet har större statistik möjlighet att ha rätt än fåtalet, och demokrati gör att mångas perspektiv och kunskap tillvaratas. (Christiano & Sameer 2022). Nadia Urbinati (2014, ss. 96-99) kritiserar dock perspektivet eftersom det förutsätter att det finns beslut som är objektivt bättre, utifrån en standard som är oberoende av den demokratiska processen.

Ur ett demokratiskt perspektiv är expertkunskap ett problem eftersom experters auktoritet saknar demokratisk förankring. Ett utbrett användande av expertkunskap försvårar också medborgerligt inflytande, speciellt då medborgarna inte kan förstå eller bedöma vetenskapliga påståenden (Hedlund 2007, s. 56; Turner 2003). Ytterligare problem rör expertkunskapen i sig, då det både från vetenskapsteoretiskt och socialkonstruktivistiskt håll hävdas att vetenskap inte kan vara helt värderingsfri, speciellt när det råder osäkerhet och forskningen rör bedömningar av risk (se till exempel Douglas 2009; John 2021; Knaggård 2009). Andra menar dock att forskningen även under dessa omständigheter kan vara värderingsfri (se till exempel Betz 2013). Oavsett vilket är alla överens om att värderingar påverkar forskningen till viss del, nämligen gällande vad som forskas om och vilket inflytande forskningen får (se tex. John 2021). Sådan påverkan är dock inte nödvändigtvis ett demokratiskt problem, men kan givetvis vara det.

2.1.3 Relationen mellan politik och expertis

Ett vanligt sätt att förstå relationen mellan demokrati och expertis är en arbetsfördelning där moraliska frågor och politiska mål bestäms av politiker, och experter bidrar med värdeneutral kunskap för att dessa mål ska kunna förverkligas (se till exempel Kitcher 2011, ss. 20-21). Denna relation illustreras i figuren nedan.

Politiker	Experter
Mål	Medel
Moraliskt	Instrumentellt
Värden	Fakta
Subjektivt	Objektivt
Normativt	Empiriskt
Beslut fattas genom representativ demokrati	Beslut fattas utifrån kunskap

Figur 1. En idealtyp av relationen mellan politiker och experter

Det finns flera anledningar att ifrågasätta om denna figur är en korrekt beskrivning av hur relationen kan se ut och faktiskt ser ut, om den är en önskvärd illustration av hur relationen bör se ut. Tre invändningar har redan diskuterats: att politiker ofta inte använder expertkunskap instrumentellt utan symboliskt, att tekniska frågor ofta är svåra att separera från moraliska frågor, och att expertkunskap enligt kritiker inte är värderingsfri. Vidare hävdar Ivan Cerovac (2016) att inte bara experter utan även politiker och medborgare behövs för att bestämma medlen, då de kan bidra med nödvändig kunskap som experterna saknar. Åt andra hållet är expertis nödvändigt även för att fastställa de politiska målen. Experter kan klargöra vilka mål som är möjliga att förena med varandra och bedöma kostnaderna av att förverkliga ett visst mål. Även Maria Hedlund (2014, s. 289) menar att experter ofta bidrar till definitionen av ett problem, och genom att definiera problemet dras en gräns mellan vad som är en moralisk respektive teknisk fråga, vilket i sin tur får politiska konsekvenser. Vidare utgår figuren från att experter skulle vara eniga, vilket långtifrån alltid är fallet (Guston 2005). Slutligen ger figuren intryck av en simpel policyprocess där målet först definieras och sedan presenteras medlen. I verkligheten är dock policyprocessen betydligt mer komplext, och kunskap påverkar alla steg på vägen (Gluckman 2018, ss. 94-95).

2.2 Kriminalpolitik

2.2.1 Bestraffningsideologier

En bedömning gällande vilken påföljd ett brott bör få görs utifrån olika bestraffningsideologier. För det första kan man resonera utifrån *proportionalitetsprincipen*, som utgår från att straffet ska stå i proportion till den skada eller fara som brottet åsamkat. Straffet bestäms då av brottets *straffvärde*².

---

² Straffvärdet indikerar hur allvarlig brottet är i relation till andra brott.

För det andra kan man resonera utifrån prevention. *Allmänprevention* syftar till att påföljden ska avskräcka från brott generellt och *individualprevention* syftar till att individen i det enskilda fallet ska avskräckas från framtida brott (SOU 2018:85, s. 45–46). Slutligen förekommer även *symbolisk lagstiftning*, där målet för lagstiftningen är att markera ett avståndstagande från brottet. Alla dessa bestraffningsideologier kan användas för att argumentera både för och emot straffskärpningar (Tham 2018, s. 85).

2.2.2 Kriminalpolitikens utveckling

Efter andra världskriget drevs kriminalpolitiken i stort sett av experter. Varken politiker, media eller frivilligorganisationer drev frågor på området. Experterna hade en optimistisk tro på att behandling och sociala reformer skulle åtgärda brottsligheten, och det fanns stor skepsis mot att straff skulle påverka kriminaliteten. Kriminalpolitiken började ses som politisk på 60-talet då det bildades ett antal föreningar som förespråkade en humanare fängelsevård. I hela västvärlden har kriminalpolitiken sedan genomgått en politisering (Tham 2018, ss. 20-24, 49-53). Opinionsen, som tidigare ansågs irrelevant för kriminalpolitiska beslut, har fått ökad betydelse och nu tas beslut inom kriminalpolitiken många gånger med sämre kunskapsunderlag än vad som är fallet inom övriga politikområden (Garland 2000, ss. 351-2). Experternas minskade inflytande kan relateras till att proportionalitetsprincipen fått ökad betydelse, eftersom ett brottsstraffvärde är en normativ och inte en empirisk fråga (Tham 2018, s. 148-9, 152).

I Sverige och i många andra västländer har kriminalpolitiken genomgått en förändring som i internationell litteratur kallas *the punitive turn*. Det utmärks av ”ökad alarmism, mer expressiv politik, expanderande strafflagstiftning och längre fängelsestraff” (ibid., s. 139). Denna utveckling korrelerar inte med brottsutvecklingen (Garland 2000, s. 353; Lerman 2013, s. 24). Sverige, liksom flera andra länder, har upplevt en stagnation, och i viss fall minskning, av brottsligheten (Tham 2018, ss. 148-52). Den mer straffande politiken tros istället hänga ihop med vad David Garland kallar för *penal populism*. Typiskt för denna är att bortse från experters åsikter och använda sig av känslomässiga snarare än rationella argument, ofta med förevändningen att man representerar folket (Garland 2021).

Kriminalpolitiken har förflyttat sig åt höger både vad gäller retorik och lagförslag. Under 2000-talet har strafflagstiftningen expanderat oavsett regering och Socialdemokraterna har i allt mindre utsträckning reserverat sig i justitieutskottet. Det råder numera närmast konsensus bland partierna om hårdare tag (Tham 2018: 159-63, 169).

Den kriminalpolitiska utvecklingen i västvärlden kan relateras till en allmän högervändning av politiken där klasspolitik ersatts med värdepolitik, samt till högerpopulismens uppsving. Även den ökade ekonomiska ojämlikheten och segregationen bedöms öka benägenheten för straffskärpningar då förståelsen för människor minskar med ökade avstånd. Straffskärpningarna bedöms också underlättats av att brottsoffer har fått ökad uppmärksamhet (ibid., s. 164-8).

Allmänhetens ökade rädsla för brott brukar också framföras som en förklaring till straffskärpningar. Henrik Tham kritiserar dock perspektivet eftersom statistik visar att rädslan för att utsättas för brott minskat snarare än ökat i Sverige. Människor har däremot uppfattningen att brott sker mot andra människor och på andra platser. Människors uppfattning av brottsutvecklingen tycks därmed inte vara påverkad av egna upplevelser utan av media, som många gånger uppmålar en bild av ökad brottslighet och förespråkar strängare straff (ibid., s. 150-1). SOM-institutets mätningar visar dock att andelen som är oroliga för organiserad brottslighet har ökat, men det preciseras inte i enkätfrågan om det är oro för att själv utsättas för brotten eller ej. Mätningen visar också att oron för brott och intresset för kriminalpolitik det senaste decenniet fått ett starkare samband med en högerideologisk hemvist (Andersson et al. 2021, ss. 335-339).

Straffskärpningarna brukar även ofta förklaras med att allmänheten blivit mer straffbenägen. Det är dock problematiskt att hänvisa till det allmänna rättsmedvetandet eftersom studier visar att medborgarnas åsikter varierar stort. Dessutom visar flera studier att ju mer information som ges, desto mindre straffbenägna tycks människor vara (Tham 2018, s. 150–154). Gällande gängkriminalitet visar dock SOM-institutets mätning att ”hela 90 procent tycker att det är ett ”mycket” eller ”ganska bra förslag” att skärpa straffen”, varav ”73 procent tycker att förslaget är mycket bra” (Andersson et al. 2021, s. 341). Det gör förslaget till ”det förslag som har haft starkast stöd i den nationella SOM-undersökningen på ett decennium” (ibid.).

3 Material och Metod

3.1 Material

Som material har jag använt mig av de officiella dokument som tagits fram inom lagstiftningsprocessen inför beslutet från den 17 november 2021 att slopa straffrabatten för de mellan 18 och 21 år vid allvarlig brottslighet. Dessa dokument är:

- utredningsdirektiven till Ungdomsreduktionsutredningen
- Ungdomsreduktionsutredningens betänkande *Slopad straffrabatt för unga myndiga* (SOU 2018:85)
- remissvar på utredningen
- *Utkast till lagrådsremiss - Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*
- remissvar på utkastet, samt den färdiga lagrådsremissen
- propositionen *Slopad Straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*
- sex motioner
- Justitieutskottets betänkande *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*
- transkribering av riksdagsdebatten från den 17 november 2021

I materialet diskuteras också lagstiftningen för åldersgruppen 15–17 år, men jag har valt att inte inkludera dessa diskussioner.

I relation till mitt material kommer jag med *experter* avse de sakkunniga som skrivit den offentliga utredningen och lämnat remissvar, och med *expertkunskap* avse innehållet i dessa dokument. De remissinstanser som inte kan betraktas som sakkunniga, så som kommuner, kommer jag inte att referera till som experter.

Gällande val av material konstaterar Hedlund (2007, s. 26-27) att det finns nackdelar med att använda enbart officiella dokument då dessa utelämnar delar i beslutsprocessen, som eventuella inofficiella kompromisser. Men det finns också fördelar, då officiella dokument är tillförlitliga och ger den bild som aktörerna vill föra fram. I mitt fall väger fördelarna över, då det är aktörernas officiella argumentation som är av intresse. Det hade dock varit intressant att genomföra

kompletterande intervjuer då de hade kunnat klargöra politikernas motiv och deras syn på den diskrepans som finns mellan politiken och expertkunskapen. Jag bedömer trots det att materialet är tillräckligt eftersom målet med nuvarande studie inte är att undersöka hur politiker försvarar sina ståndpunkter utan att studera hur de officiellt relaterar till expertkunskap.

3.2 Metod

Min studie är vad Ludvig Beckman (2005, ss. 49-55) kallar för en *beskrivande idéanalys*. Syftet med sådana analyser är att beskriva idéinnehållet i ett material, men också att systematisera innehållet på ett sätt som gör att information framkommer som inte omedelbart går att utläsa. Dessa typer av analyser innehåller också jämförelser, och i mitt fall jämförs politikernas argumentation med experternas.

Min studie har även inslag av *normativ analys*. Normativa utsagor rör hur något bör vara, och den normativa analysen syftar till att ”synliggöra, precisera och problematisera sådana värdeutsagor” (Badersten 2006, s. 22). En central distinktion för normativ analys är således den mellan *faktapåståenden*, om hur saker är, och *värdepåståenden*, om hur saker bör vara. En annan viktig distinktion är den mellan *instrumentella värden*, som anses önskvärda för att de leder till något annat som är önskvärt, och *egenvärden*, som anses önskvärda i sig själva (ibid., s. 25–7).

Min studie är inte en normativ analys i den bemärkelsen att den syftar till att nå normativa slutsatser, och jag har inte heller gjort utförliga analyser utifrån en moralfilosofisk teoribildning, vilket ofta är fallet inom normativ analys (jämför Badersten 2006, s. 42-50). Studien är främst empirisk, men jag har även analyserat normativa utsagor.

Slutligen är uppsatsen en fallstudie. Straffrabatten ska ses som ett fall av politikernas förhållande till expertis inom straffrätten. Jag valde fallet straffrabatten eftersom tidigare forskning och den debatt som förts i media gav mig intrycket av att det är ett typiskt fall. Jag visste på förhand att straffrätt är ett område där den förda politiken står i strid med expertkunskapen på området, och jag valde därför just straffrätt för att undersöka hur politiker förhåller sig till denna diskrepans. Resultatet bör inte utan stor försiktighet generaliseras till andra politikområden och kontexter, eftersom graden och typen av expertinflytandet säkerligen varierar stort. De slutsatser som dras kring resultatets teoretiska implikationer kan däremot generaliseras till andra politikområden och kontexter.

Validiteten, dvs. huruvida jag faktiskt undersöker det som jag avser att undersöka (Teorell & Svensson 2007, ss. 55-59), bedömer jag vara god eftersom det jag är ute efter är partiernas bemötande av expertkunskap i den officiella argumentationen. Men för att kunna dra generella slutsatser om expertinflytande inom kriminalpolitiken skulle det givetvis krävas fler fall.

Jag använde mig av en metod som på engelska kallas för *the constant comparative method*. Den innebär att man går igenom materialet flera gånger och genom en växelverkan mellan nya observationer och redan gjorda tolkningar söker

efter mönster. Först kodas materialet, vilket innebär att innehåll som bedöms relevant ges olika preliminära etiketter. Sedan förfinas koderna och relateras till analytiska kategorier, och slutligen dras slutsatser (Hjerm & Lindgren 2010, ss. 87-120). Jag använde mig främst av datadriven kodning, vilket innebär att man skapar koder utifrån vad man finner i texten snarare än att utgå från på förhand bestämda kategorier (ibid., s. 102). Vid de tillfällen då argumenten kunde relateras till bestraffningsideologierna använde jag dock dessa som koder, och mina koder inspirerades också av tidigare forskning. Jag valde metoden eftersom en noggrann och systematisk genomgång av materialet krävdes för att få svar på min frågeställning. En kvantitativ analys, där exempelvis antalet referenser till expertinstanserna skulle kunna räknas, har fördelen att ett mycket större material hade kunnat analyseras. Analysen hade dock troligtvis inte kunnat fånga graden av innehållsmässigt överlapp mellan experternas och politikernas åsikter.

Analysen har inneburit att jag har *tolkat* materialet, och det är givetvis möjligt att någon annan skulle göra andra tolkningar. Jag har dock strävat efter att göra tolkningar som ligger så nära materialet som möjligt och jag har citerat avsändaren vid de tillfällen då det finns ett större tolkningsutrymme. Vissa gånger är argumenten enbart logiskt giltiga om man utgår från vissa underförstådda antaganden. Jag har då tolkat det som om argumenten utgår från dessa antagande utifrån den så kallade barmhärtighetsprincipen, det vill säga att man utgår från att texten ”förfäktar en position som är värd att ta på allvar” (Esaiasson et al. 2004, ss. 247). Vid de tillfällena klargör jag dessa antaganden. Jag bedömer att denna typ av tolkning inte innebär ett hot mot intersubjektiviteten, då det generellt bara är möjligt att göra en typ av tolkning för att argumentet ska bli logiskt giltigt.

Även om relationen mellan expertis och politik inom kriminalpolitiken kartlagts av tidigare forskning så riktar min studie in sig på hur politiker bemöter den diskrepans som finns mellan expertisen och den förda politiken. Detta gör att studien har en inomvetenskaplig relevans. Studien bidrar också med ökad teoretisk förståelse för den tidigare nämnda föreställningen om att politiker fattar beslut om mål och experter fattar beslut om medel. Studien är utomvetenskapligt relevant då den bringa klarhet i diskussionen om gängkriminalitet, vilket är en aktuell fråga som är viktig för väljarna.

4 Resultat

I bakgrunden diskuterade jag relationen mellan expertis och politik och kriminalpolitikens utveckling mot att i allt lägre utsträckning ta hänsyn till expertkunskap. I detta avsnitt diskuterar jag det specifika fallet med straffrabatten. Analysen börjar med en genomgång av lagstiftningsprocessen och sedan följer en presentation av argumenten var för sig. Avslutningsvis för jag en teoretisk diskussion om resultatet.

4.1 Lagstiftningsprocessen

Unga har särbehandlats i flera hundra år i den svenska lagstiftningen. Straffrabatten för de mellan 18 och 20 år infördes 1980 (2021/22:JuU5, s. 6). Straffrabatten innebär en reduktion av straffet, och praxis är att straffvärdet reduceras ”för t.ex. en person som var 15 år till $\frac{1}{5}$, en 18-åring till $\frac{1}{2}$ och en 20-åring till $\frac{3}{4}$ av det värde som gällt för en vuxen lagöverträdare” (dir. 2017:22, s. 2). Straffrabatten innebär också att de under 21 år bara döms till fängelse om det finns särskilda skäl för det och generellt inte till mer än 10 år. De döms inte heller till livstidsstraff och särbehandlas även på andra sätt i valet av påföljd (ibid., s. 2-3).

Justitiekommittén uppmanade 2017 regeringen att se över systemet (bet. 2016/17:JuU21). Regeringen tillsatte då *Ungdomsreduktionsutredningen* som 2018 färdigställde betänkandet *Slopas straffrabatt för unga myndiga* (SOU 2018:85).³ Utredningens uppdrag var att utreda *hur* straffrabatten skulle slopas, inte *om* den skulle slopas (ibid., s. 13-14). Utredningen kom dock till slutsatsen att ”det inte finns något empiriskt, eller erfarenhetsbaserat, stöd för skärpta påföljder för unga lagöverträdare” (Ibid.: 15).

En majoritet av utredningens remissvar var kritiska. Flera instanser ifrågasatte behovet av reformen och ofta hänvisades till utredningen som visar att ungdomsbrottsligheten minskat och att ungas hjärnor fortfarande genomgår en mognadsprocess vid 21 år ålder (prop. 2021/22:17, s. 25). Flertalet remissinstanser påpekade att fängelsestraff leder till ökad risk för återfall och Säkerhetspolisen varnade för att unga radikaliserar i fängelse. Några remissinstanser påpekade också att majoriteten av unga som döms begår några få lindriga brott i ungdomen och sedan slutar (ibid., s. 29). Dessutom noterades att reformen kostar 1,1 miljarder och att dessa pengar borde spenderas på förebyggande arbete istället. Det tas också upp i utredningen och i remissvaren att det finns en risk för en repressionsspiral, vilket

---

³ De experter som deltog i utredningen finns listade i bilaga 1. Experterna var enligt egen utsago eniga (SOU:2018:85).

innebär att det som först betraktas som ett strängt straff senare normaliseras, vilket medför krav på ännu strängare straff (SOU 2018:85, s. 209). Ytterligare en risk som nämns är tröskeeffekter, både mot yngre lagöverträdare och mot de brott som inte innefattas av reformen. Flera remissinstanser föreslog att endast de brott som kan kopplas till organiserad brottslighet bör få icke-reducerat straff. Regeringen bedömer dock att det skulle leda till omotiverade tröskeeffekter mot dessa brott (prop. 2021/22:17, s. 28).

Som ett resultat av remisskritiken omarbetade regeringen förslaget så att slopandet av straffrabatten enbart gäller för allvarlig brottslighet (vars föreskrift eller straffvärde uppgår till fängelse i minst ett år). Även detta förslag skickades på remiss. Denna gång var en majoritet av remissinstanserna positiva (ibid.) men flera tunga remissinstanser, däribland Domstolsverket och Sveriges Advokatsamfund, avströk även det nya förslaget. Flera remissinstanser menade att den kritik som framfördes mot att avskaffa generell straffrabatt gäller även det mer begränsade förslaget (tex. Brå, Svea Hovrätt och Stockholms Tingsrätt).

Alla partier utom regeringspartierna skrev en motion i frågan. Justitieutskottet ställde sig bakom förslaget men uppmanade regeringen att återkomma med ett förslag där straffrabatten slopas för all brottslighet. Sverigedemokraterna (SD), Moderaterna (M) och Kristdemokraterna (KD) reserverade sig mot justitieutskottets beslut eftersom de menade att även den nu föreslagna slopningen av straffrabatten borde gälla all brottslighet. Socialdemokraterna (S), Vänsterpartiet (V) och Miljöpartiet (MP) reserverade sig å sin sida mot utskottets uppmaning att utreda en slopning av straffrabatten för all brottslighet. Vänsterpartiet ansåg att straffrabatten skulle kvarstå helt. Även Liberalerna reserverade sig, med motiveringen att regeringen borde utreda en mer flexibel straffreduktion istället (bet. 2021/22:JuU5). Ärendet debatterades i kammaren den 17 november 2021 och propositionen bifölls. I debatten framkommer att Centerpartiet (C) på lång sikt är för en generell slopning av straffrabatten men inte vill rösta igenom en sådan i nuläget eftersom kriminalvården är överbelagd och förslaget är kostsamt (prot. 2021/22: 29).

2 januari 2022 trädde förslaget i kraft och straffrabatten avskaffades för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

4.2 Argumenten

4.2.1 Brottspreventions-argumentet

Alla partier utom V argumenterar i materialet för en slopad straffrabatt med explicit eller implicit hänvisning till att det leder till minskad brottslighet. Att ”det krävs insatser mot organiserad brottslighet” (dir. 2017:122, s. 4) framförs som det främsta argumentet vid tillsättandet av utredningen, och förslaget är även del av 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet (Regeringen 2020).

Ofta i materialet görs beskrivningar av brottsutvecklingen, och det påstås då implicit att det finns en korrelation mellan reformen och brottsutvecklingen, eftersom reformen framställs som en lösning på problemet. I debatten inleder Johan Hedin (C) sitt anförande med att konstatera att "[b]rottsligheten ser inte längre ut som den brukade för bara några år sedan" (prot.2021/22:29, s. 31). I samma anda inleder Andreas Carlsson (KD) med att "[l]äget i Sverige är synnerligen allvarligt" (ibid., s. 27). Ingen av politikerna hävdar att just *ungas* brottslighet ökat, men det kan anses impliceras i citat som att "[b]rottsligheten kryper ned i åldrarna" (SD, mot. 2021/22:4234) och att "gärningsmännen blir allt yngre" (M, prot.2021/22: 23). M, KD och SD:s kandidater tar också alla upp de så kallade ungdomsrånen (ibid., s. 23, 24, 27). Ibland påstås det explicit att det finns en korrelation mellan reformen och brottsligheten. Ett exempel är när utskottet avfärdar en slopning av straffrabatten för enbart allvarlig brottslighet eftersom risken är att reformen "inte får den effekt som är nödvändig för att motverka brottsutvecklingen" (2021/22:JuU5, s. 17). KD och C hävdar också att den begränsade avskaffningen av straffrabatten inte kommer åt gängkriminaliteten.

Representanter för S, V och MP gör inte motsvarande beskrivningar av brottsutvecklingen som högerblocket, men det är likväl tydligt att S och MP är för reformen av brottspreventiva skäl. Vänsterpartiet är däremot motståndare till reformen av samma skäl, och hänvisar till experternas slutsatser om att strängare straff riskerar att öka brottsligheten.

Oftast ger politikerna inga argument för varför slopandet av straffrabatten skulle leda till minskad brottslighet, utan allmänpreventionen av straff tas för givet. Det överensstämmer med tidigare studier av kriminalpolitisk argumentation (Tham 2018, s. 87). I materialet framförs dock resonemang som kan tolkas som förklaringar till varför reformen skulle leda till minskad brottslighet. För det första påstås att en generell slopning av straffrabatten skulle göra att fler brott klaras upp då de som hotar vittnen skulle få hårda straff vilket förväntas bryta tystnadskulturen som råder i gängkriminella miljöer (prot.2021/22:29, s. 24). För det andra finns även tecken på att partierna anser att brottsligheten antas minska på grund av de signaler som skärpta straff sänder ut och för att unga antas utnyttjas av gäng. För det tredje kan man tolka det som att reformen förväntas ge minskad brottslighet på grund av inkapacitering, det vill säga att de som begått brott inte kan göra det när de är inspärrade. Det finns dock bara ett uttalande i materialet som kan tolkas som ett inkapaciterings-argument, och det är när Socialdemokraten Anna Wallentheim säger i debatten att "[f]ler grovt kriminella sitter idag bakom lås och bom, och det är bra" (ibid., s. 22).

I Ungdomsreduktionsutredningen redogörs för statistik som visar att ungdomsbrottsligheten har minskat inom alla brottskategorier, inklusive vapenbrott, och inte blivit grövre. Detta faktum får utredningen att konstatera att det saknas empiriskt stöd för reformen (SOU 2018: 85, s. 199). Detta är även ett huvudargument i remissvaren som är skeptiska till reformen. Den statistik som utredningen referera till är från 2016, men nyare statistik visar samma sak. Minskningen av brottsligheten är dessutom som störst för de mellan 18-20 år (BRÅ).

Det tycks även råda konsensus inom forskningen att straff inte har en preventiv effekt. I utredningen fastläs att analyser av utredningar från de senaste 50 åren gör att det står klart ”att repressionshöjningar och ett ökat bruk av fängelsestraff inte är lämpliga instrument för att uppnå minskad brottslighet.” Utredningen konstaterar även att ”fängelsestraff kan vara kontraproduktivt genom att det motverkar de dömdas återanpassning i samhället” och att ”fängelsestraff kan leda till att – särskilt unga – lagöverträdare fostras in i en kriminell livsstil och därmed en ökad återfallsrisk” (SOU 2018:85, s. 207). Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet citerar en internationell sammanställning av kriminologisk forskning som konstaterar att de ”inte känner till någon ansedd kriminolog [...] som tror att brottsfrekvenser kan minskas genom avskräckning genom att öka strängheten i de straff som ges i domstolar” (citerat i Stockholms universitets remissvar). Forskningen visar att risken för gripande avskräcker från brott, men att straffets längd inte gör det (Garland 2021, s. 272).

Detta innebär att det finns goda skäl att tvivla på den premiss som det brottspreventiva argumentet för slopandet av straffrabatten bygger på. Detta faktum påtalas av Vänsterpartiet men bemöts inte i övrigt. Undantaget är centerpartisten Johan Hedin som erkänner i debatten att riksåklagaren ”landade i att reformen antagligen inte skulle leda till ökad trygghet” och konstaterar att ”[m]an är på hal is om man ifrågasätter riksåklagarens analyser” (prot. 2021/22:29, s. 31). Likväl är hans slutsats att reformen bör genomföras vilket motiveras med att ”det finns en poäng i att möta utvecklingen med lagstiftning utifrån en helhetsbild” (ibid.). Innebörden av detta preciseras inte närmare utan han påpekar istället att kriminalvården jobbar med bra program för att förebygga återfall och att ”[l]ängre verkställighetstid ger längre tid att arbeta med en dömd” (ibid.). Det indikerar att Hedin trots allt går emot riksåklagaren och tror att straff kan reformera brottslingar och fungera brottspreventivt. Det är dock väletablerat inom kriminologin att brottslingar inte reformeras i fängelse (Garland 2021, s. 272).

4.2.2 ”18–20 åringar är vuxna”-argumentet

Ett annat huvudargument mot straffrabatt är att den som är myndig bör ta ansvar för sina handlingar. Argumentet förekommer i utredningsdirektiven (dir. 2017:122), propositionen (prop. 2021/22:17) och i samtliga motioner utom den från Vänsterpartiet. Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna framför detta som sitt första, och därmed förmodat viktigaste, argument i motionerna. C, M, KD, och SD uttrycker även att det finns en motsättning mellan att myndiga betraktas som vuxna i många andra avseenden men inte straffrättsligt.

Utredningen kommer fram till att psykologiska och neurologiska studier visar att förmågan till självkontroll är fullt utvecklad först vid 23–25 års ålder. Innan dess har individer sämre impuls kontroll och förmåga att bedöma konsekvenser och risker (SOU 2108:85, s. 185–7).

Politikerna säger inte emot forskningen, eftersom politikernas påstående att 18–21 åringar bör ta ansvar för sina handlingar är ett värdepåstående som är fristående från utredningens faktapåståenden. Att forskningen visar att 18-21 åringar har en

begränsad ansvarsförmåga i jämförelse med äldre kan dock tyckas motsäga att de trots detta bör hållas ansvariga för sina handlingar i samma grad som äldre. Här bör det dock nämnas att utredningen och politiker hänvisar till olika saker när de pratar om ansvar. När politikerna argumenterar för slopandet av straffrabatten med skälet att unga myndiga bör ta ansvar för sina handlingar, så impliceras att ta ansvar likställs med att sitta ett fullvärdigt straff. Individen tar därmed ansvar när denne döms till ett fullvärdigt straff, vilket gör att ansvarstagande inte är något som påverkas av individens egenskaper. När utredning talar om ansvar däremot refererar de till en förmåga som individen har eller inte har. Politikerna och experterna refererar således till olika saker när de talar om ansvar. En uppfattning om det ena behöver således inte påverkas av en uppfattning om det andra.

När politikerna hävdar att unga vuxna borde bestraffas som vuxna eftersom de behandlas som vuxna i andra hänseenden, så tolkar jag det som att åldersgränserna betraktas som ett uttryck för grad av mognad. Det underförstådda argumentet är att eftersom unga vuxna bedömts tillräckligt mogna i ett hänseende så bör de också bedömas tillräckligt mogna i ett annat. Det kan dock påpekas att så inte behöver var fallet. Åldersgränser kunde istället ses som en bedömning i relation till olika syften. Som exempel kan åldersgränsen för valdeltagande dras i relation till ett demokratiskt syfte, medan åldersgränsen gällande straffrabatt kan dras i syfte att motverka brott.⁴ Om åldersgränser dras i relation till syften så finns det ingen anledning till att en åldersgräns i en viss fråga borde innebära att man i en annan fråga ska dra samma gräns. Detta perspektiv antyds i ordväxlingen mellan Linda Westerlund Snecker (V) och Ellen Juntti (M). Juntti säger ”18-åringar [får] driva företag, rösta i allmänna val och sitta i Sveriges riksdag och stifta lagar”, så ”varför [är man] mogen i det ena fallet men inte i det andra?” (ibid., s. 26). Westerlund Snecker svarar att straffrabatten bör kvarstå för de mellan 18-21 år för att forskningen visar att det bidrar till lägre brottslighet (ibid.).

Vidare kan påpekas att argumentet om ansvar som sagt implicerar ta ansvar likställs med att sitta ett icke-reducerat straff. Det påpekas dock i utredningen att straff är värre för en ung person då det påverkar denne mer och är längre i proportion till dennes livslängd (SOU 2018: 85, s. 271). Även att sitta ett reducerat straff kan därmed anses vara att ta ansvar.

Slutligen måste lagstiftningen grundas på huruvida mognad och förmåga till ansvarstagande anses tillräckligt utvecklad eller ej hos de över 18 i relation till den aktuella frågan. Detta är givetvis en bedömningsfråga och inte en empirisk fråga. Den juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet kommenterar till exempel att lindriga psykiska funktionsnedsättningar som också påverkar ansvarsförmågan inte ger straffrabatt.

De enda partier som nämner forskningen om ungas mognad är Vänsterpartiet, som använder det som ett argument mot reformen, och Sverigedemokraterna. SD menar att forskningen om hjärnans sena mognad gör att ”det är anmärkningsvärt att straffreduktionen endast tillämpas för de mellan 15 och 21” och att ”man antingen anses myndig och fullt ut ansvarig för sina egna handlingar eller inte”. Eftersom

---

⁴ Exemplet med rösträttsålder är valt eftersom SD i debatten ifrågasätter att MP är emot en generell slopning av straffrabatten samtidigt som de vill sänka rösträttsåldern till 16 år.

lagstiftningen i nuläget ändå inte överensstämmer med forskningen så är forskningen således irrelevant enligt SD.

Tidigare forskning visar att argument om ansvar förekommer ofta i Moderaternas kriminalpolitiska uttalanden. Argumentet har enligt Tham en ideologisk koppling till nyliberalismen, där fenomen förklaras av individuella val i stället för sociala strukturella förhållanden (2018, ss. 158-169).

4.2.3 Straffvärdes-argumentet

I propositionen, utskottsbetänkandet och i motionen från SD framförs att straffrabatten strider mot principen om proportionalitet. I propositionen framförs det som det viktigaste argumentet för reformen, då de menar att med nuvarande regler ”tas alltför stor hänsyn till den tilltalades ålder på bekostnad av att utgångspunkten ska vara hur svårt brottet är” (prop. 2021/22:17, s. 1).

I utredningen påpekas dock att man vid straffmätningen även ska beakta grad av skuld och den konformitetsprincipen, det vill säga lagöverträdarens förmåga att rätta sig efter lagstiftningen. Utredningen slutsats är att utifrån dessa två faktorer kan straffrabatten betraktas som ett sätt att ”korrigera den orättvisa som skulle föreligga om en mindre mogen lagöverträdare – med mindre skuld i sin gärning än en vuxen – skulle ådömas en lika sträng påföljd som den vuxne.” (SOU 2018: 85, s. 217). Därmed anser experterna att straffrabatten inte strider mot proportionalitetsprincipen. Detta motargument bemöts inte av politikerna någonstans i materialet.

Som framkom i bakgrunden har principen om proportionalitet fått ökat inflytande över politiken. Denna utveckling hänger också ihop med att experter ersätts av politiker, då det går att empiriskt undersöka straffs effekter men inte ett brotts straffvärde (Tham 2018, s. 152).

4.2.4 Unga utnyttjas-argumentet

Ledamöter från både V, S, MP, M, och KD påstår att straffrabatten leder till att unga utnyttjas av gäng. Detta nämns inte i utredningen men juridiska fakulteten vid Stockholms universitet skriver i sitt remissvar angående fenomenet att ”[d]et kan på goda grunder ifrågasättas hur vanligt förekommande det är”.

4.2.5 Brottsoffer-argumentet

Både M, SD och KD argumenterar mot straffrabatten med hänvisning till brottsoffren. Exempelvis säger Tobias Andersson (SD) att ”ungdomsrabatten förvägrat brottsoffer rimlig upprättelse” (prot.2021/22:29, s. 24). Retoriken får vänsterpartisten Linda Westerlund Snecker att säga att ”[d]et är ett missbruk av

brottsoffer” då ”[m]an motiverar sitt eget politiska ställningstagande med [...] vad som kan hända för brottsoffret” (ibid., s. 26).

I utredningen eller remissvaren nämns inte brottsoffer. Tidigare forskning visar dock att majoriteten av brottsoffer, även de som utsatts för våld, inte är särskilt straffbenägna utan värdesätter andra saker, som information och ekonomisk kompensation (Tham, 2018, s. 127). Trots detta är det vanligt förekommande att partier hänvisar till brottsoffer när de vill skärpa lagstiftningen. Det har historiskt skett en förskjutning från ett fokus på gärningsmännen till ett fokus på brottsoffret, vilket exemplifieras av att ordet ”brottsoffer” inte fanns i Svenska Akademiens ordbok innan 1970 (Tham, 2018, s. 112-4).

4.2.6 Signaler-argumentet

Flera av partierna hävdar att straffrabatten sänder fel signaler. I utskottsbetänkandet står exempelvis att en begränsad straffrabatt ”sänder fel signaler till såväl lagöverträdare som brottsoffer” (2021/22:JuU5, s. 17). Detta kan ses som brottspreventiva argument, då syftet med signalerna kan antas vara avskräckning och moralbildning. Men syftet kan också vara ta avstånd från vissa handlingar, och det är vad Tham kallar för symbolisk lagstiftning (2018, s. 85).

4.2.7 Allmänna rättsmedvetandet-argumentet

Det är vanligt förekommande i media och bland politiker med påståenden om att allmänheten kräver strängare straff (ibid., s. 151). Detta förekommer också i materialet då M och SD båda påstår att straffrabatten strider mot det allmänna rättsmedvetandet (prot.2021/22:29, s. 24; mot. 2021/22:42, s. 35). Vad allmänheten anser är en empirisk fråga som inte tas upp av utredningen, men som nämndes i bakgrunden är en överväldigande majoritet av befolkningen för straffskärpningar för gängkriminalitet. En slopning av straffrabatten slår dock betydligt bredare än enbart mot gängkriminella.

4.2.8 Internationell jämförelse-argumentet

Intressant nog så förekommer internationella jämförelser både som ett argument för och emot reformen. I utredningen konstateras att i finsk, tysk och isländsk rätt särbehandlas 18–20 åringar vid påföljdsvalet och vid villkorlig frigivning. I dansk och norsk rätt finns inte motsvarande särbehandling, men att vara under 21 kan i Danmark ge skäl för villkorlig frigivning och i Norge ”anses låg ålder vara en generell faktor som betraktas vid påföljdsbestämningen” (SOU 2018:85, s. 174-5). Detta möjliggör att utredningen och vissa remissinstanser framhäver att alla övriga nordiska länder också har någon typ av särbehandling, samtidigt som det i propositionen och i Moderaternas motion istället framhävs att svenska straffrabatten är unik. Moderaterna skriver att ”[s]verige sticker ut när vi jämför oss

med våra nordiska grannländer som inte särbehandlar gärningsmän i åldersgruppen 18 t.o.m. 20 år” (mot. 2021/22:4235, s. 2). Detta påstående tycks dock stå i direkt strid med expertkunskapen.

4.2.9 Om argument som utgår från jämförelser

Det förekommer tre typer av jämförelser i materialet. Jämförelser med andra länder används både som argument för och emot sloandet av straffrabatten. Jämförelser med lagstiftningen på andra områden används som argument för sloandet av straffrabatten, med jämförelser med hur det har sett ut historiskt används som argument mot sloandet av straffrabatten.

För att slutsatsen *straffrabatten ska slopas* ska följa i argument som bygger på jämförelser med andra länder, tidpunkter eller politikområden, så behöver argumenten kompletteras med ytterligare en premiss. Ett exempel på en sådan premiss skulle kunna vara att *vi bör göra samma bedömning som gjorts i andra motsvarande länder*. Motsvarande premisser behöver läggas till för jämförelserna med andra områden och tidpunkter. Dessa typer av premisser kan sägas vara underförstådda i argumentationen.

Problemet är att den typen av premisser inte är självklara utan behöver försvaras. Att Sverige länge har tagit hänsyn till ålder vid val av påföljd är inte i sig ett skäl till att fortsätta att göra det. Historien full av lagstiftningar och vedertagna moraliska omdömen som nu betraktas som förkastliga. På samma sätt behöver man motivera varför man tror att andra länders lagstiftning är bättre och bör efterföljas. Frågan om straffrabatt är dock delvis en moralisk bedömningsfråga, där empiriska referenspunkter saknas. Att jämföra med tidigare bedömningar och andra länder kan därför vara en rimlig referenspunkt när inga andra sådana finns.

4.2.10 Prioriterings-argumentet

I propositionen framgår att regeringen håller med om de motargument som framförs mot reformen. I fallet med allvarliga brott som begås av 18–20-åringar så prioriterar regeringen dock andra värden högre. Dessa värden är ”straffsystemets krav på en tillräckligt ingripande reaktion” vid allvarlig brottslighet och återfall, människors rätt till skydd mot brottslighet samt behovet av att upprätthålla straffsystemets trovärdighet, som underförstått anses hotas av straffrabatten (prop. 2021/22:17, s. 23). När det gäller mindre allvarlig brottslighet och gärningsmän under 18 år, så väger dock de motargument som framfördes i utredningen tyngst.

4.3 Expertkunskapens roll i politiken

4.3.1 Ungdomsreduktionsutredningen och relationen mellan expertis och politik

Två av Ungdomsreduktionsutredningens författare skriver i ett särskilt yttrande att de är kritiska till att utredningen inte fick möjlighet att lägga fram egna förslag eftersom det i utredningsdirektiven fastslogs att straffrabatten ska slopas. Svea hovrätt menar i sin remiss att regeringens direktiv kan vara ett brott mot beredningskravet eftersom regeringen anger att målet är att komma till rätta med gängbrottsligheten men de ger inte utredningen i uppdrag att bereda den frågan. Justitieombudsmannen instämmer i kritiken. Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet skriver att direktiven är en del av en trend, då "[r]esultatet har innehållsmässigt redan bestämts och utredningens uppgift blir bara att hitta formen för att höja repressionsnivån." Som nämndes i bakgrunden kan detta relateras till en generell försvagning av kommittéväsendet och en ökad politisering av dess uppdrag.

Jag ska nu återgå till figur 1 från bakgrunden men lägga till en rad med begreppen "straffvärde" och "brottsprevention". Preventiva åtgärder är medel som är empiriskt prövbara i relation till målet att minska brottsligheten. Eftersom brottsprevention därmed är en empirisk och inte normativ fråga så placeras det i kolumnen "experter". Straffvärde och symbollagstiftning har inte en empirisk komponent och placeras därför i politikernas kolumn.

Politiker	Experter
Mål	Medel
Moraliskt	Instrumentellt
Värden	Fakta
Subjektivt	Objektivt
Normativt	Empiriskt
Beslut fattas genom representativ demokrati	Beslut fattas utifrån kunskap
Straffvärde	Brottsprevention

Figur 1(modifierad). En idealtyp av relationen mellan politiker och experter

Det finns två sätt att tolka utredningsdirektiven utifrån figuren. Dessa två alternativ visas nedan i figur 2. Det första alternativet är att se straffskärpningar som en värdefråga och därmed är det i upp till politikerna att fatta beslut om att straffen ska skärpas och upp till experterna att undersöka hur beslutet kan verkställas. Detta alternativ stämmer väl in på utredningens uppdrag. Det andra alternativet är att se straff som ett instrument för minskad brottslighet. I detta fall fastslår politikerna i enlighet med idealet att de vill ha minskad brottslighet och experterna ger förslag på hur det kan uppnås. Utifrån vad som framkom i avsnitt 4.2.1 tycks det inte troligt att experterna i detta scenario skulle föreslå en slopad straffrabatt. Eftersom regeringen argumenterar utifrån brottsprevention så borde alltså alternativ 2 följas för att efterleva idealet i figur 1. Men, eftersom experterna inte ges i uppdrag att

undersöka hur gängbrottslighet kan minskas så överensstämmer alltså inte användandet av expertkunskap med idealet.

	Mål – bestäms av politiker	Medel – bestäms av experter
Alt. 1	Slopa straffrabatten	Förslag på hur straffrabatten kan slopas
Alt. 2	Minska gängbrottsligheten	Förslag på hur brottsligheten kan motverkas

Figur 2. Utredningens uppdrag i relation till vad som betraktas som mål respektive medel.

Figur 2 visar att vad som betraktas som mål respektive medel kan få stora konsekvenser för vilken roll som experterna tillskrivs, och för vilken politik som förs om experternas råd följs.

4.3.2 Moraliska respektive instrumentella argument

Den ovanstående figurens uppdelning mellan mål och medel kompliceras av att samtliga partier utom Vänsterpartiet tycks se reformen både som ett medel för minskad brottslighet och som ett mål i sig. Det framförs således två typer av argument. Den första typen av argument förespråkar något för att det leder till något annat som är önskvärt. Sådana argument bygger på faktapåståenden. Argument av typen ”x är önskvärt för att det leder till y” har som premiss ett faktapåstående av typen ”x leder till y”. Denna typ av argument kommer att refereras till som *instrumentella argument*. Det instrumentella argumentet som förekommer i materialet är *brottspreventions-argumentet*. Den andra typen av argument däremot utgår från att själva införandet av reformen i sig medför något önskvärt. Dessa argument kallar jag, i brist på en bättre term, för *moraliska argument*. De moraliska argument som förekommer i materialet är ”18-20 åringar är vuxna”-argumentet, *straffvärdes-argumentet*, *brottsoffer-argumentet*, *allmänna rättsmedvetande-argumentet* och *internationell jämförelse-argumentet*.

I materialet uttalar sig experterna både i relation till moraliska och instrumentella argument. Även om dessa argument inte utgår från faktapåståenden om kausala samband, så är empiri relevant. Exempelvis har den icke-empiriska frågan om huruvida 18-20 åringar bör betraktas som vuxna en tydlig empirisk komponent gällande åldersgruppens grad av mognad. Även i relation till straffvärdes-argumentet, som inte innefattar någon empirisk komponent, är expertkunskap relevant då utredningen redogör för kompabiliteten mellan rättsliga principer.

Nedanstående figur visar på relationen mellan moraliska och instrumentella argument.

Instrumentella argument /Moraliska argument	Slopandet av straffrabatt är rätt av instrumentella skäl då det leder till minskad kriminalitet	Slopandet av straffrabatt är fel av instrumentella skäl då det leder till ökad/oförändrad nivå av kriminalitet
Slopandet av straffrabatt är rätt av moraliska skäl då det är fel att ge unga vuxna straffrabatt	1.	2.
Slopandet av straffrabatt är fel av moraliska skäl då det är rätt att ge unga vuxna straffrabatt	3.	4.

Figur 3. Relationen mellan instrumentella och moraliska argument

I ruta 2 och 3 i figuren finns en motsättning mellan vad de instrumentella och de moraliska argumenten förespråkar. Det innebär inte att den som placerar sig där resonerar motsägelsefullt. Moraliska och instrumentella argument kan formuleras och motiveras helt oberoende av varandra. Det innebär inte heller att man inte kan komma fram till en åsikt i frågan om straffrabatten. Det enda som krävs är att värdena rangordnas i *värdehierarkier*. Antingen får de moraliska aspekterna offras till förmån för de instrumentella eller vice versa. Som tidigare nämndes så består premisserna i instrumentella argument av faktapåståenden, och i ruta 1 och 3 bygger argumentet på ett tvivelaktigt faktapåstående, eftersom den forskning som presenterats visar att straff inte leder till minskad brottslighet. Jag vill dock understryka att det är fullt rimligt att placera sig i ruta 2, där man erkänner expertkunskapen och tror att strängare straff inte leder till minskad brottslighet, men likväl är för reformen av andra skäl. Det är en position som Socialdemokraterna delvis intar, se avsnitt 4.2.8.

Det tycks dock rimligt att politiker inte vill placera sig i ruta 2 och 3 då en sådan placering innebär en svår prioritering, och vad man än väljer så blir utfallet otillfredsställande. Det gör det även till en ostrategisk placering. Om man av moraliska eller valstrategiska skäl är emot straffrabatten är det enda sättet att undvika ruta 2 och 3 att hävda att straffrabatt leder till minskad kriminalitet och placera sig i ruta 1. Det kan vara en förklaring till att politikerna hävdar att slopad straffrabatt leder till minskad kriminalitet trots att det är felaktigt. Det ligger dock utanför syftet med denna uppsats att närmare gå in på förklaringar till politikernas argumentation. Inom kriminologin finns ett studieområde som enbart syftar till att förklara varför politiker fattar beslut inom kriminalpolitiken som går emot empirin (Tham 2018, s. 18), och några av de teorier som förklarar den ökade användningen av straff har redan presenterats i bakgrunden. Jag kommer heller inte spekulera i huruvida politikerna hävdar att straff leder till minskad brottslighet av strategiska

skäl eller om de faktiskt tror det, och om det är det senare, huruvida det i så fall beror på att de misstror forskningen. Jag kan bara konstatera att politiska beslut påverkas av en mängd faktorer såsom opinionen, valstrategi, kompromisser samt praktiska och ekonomiska begränsningar (Sjöblom 1980). Expertkunskap är bara en dessa faktorer.

5 Slutsatser

I denna del sammanfattar jag först mitt resultat och sedan relatera jag det till kriminalpolitikens utveckling. Därefter diskuterar jag några demokratiska aspekter av strafflagstiftningen. Jag avslutar med att dra teoretiska slutsatser utifrån mitt material.

5.1 Sammanfattning

Min frågeställning rörde hur riksdagsledamöterna förhöll sig till expertkunskap inför beslutet att slopa straffrabatten för unga myndiga vid allvarlig brottslighet. Min slutsats är att politikerna i väldigt låg utsträckning använt sig av och refererat till expertkunskap i mitt material. Majoriteten av faktapåståendena i materialet rör brottslighetens utveckling och det förekommer generellt få referenser för att ge stöd åt faktapåståenden. Politikernas beskrivningar av brottsutvecklingen motsäger inte utredningens slutsats att ungdomsbrottsligheten minskat, men slutsatsen nämns inte av politikerna. Istället beskrivs en ökning av vissa specifika brottstyper eller av vaga fenomen som ”brottslighet” och ”otrygghet”. Politikerna kan därmed anklagas för så kallad ”cherry-picking”, då man enbart väljer ut den fakta som stämmer bäst överens med ens politiska agenda.

Beskrivningarna av brottsligheten kan anses motivera att ett agerande krävs, men inte motivera att just slopandet av straffrabatten är det korrekta agerandet. I mitt material förekommer uttalanden som jag tolkar som förklaringar till att strängare straff skulle leda till minskad brottslighet, men dessa förklaringar tycks inte ha stöd i forskningen och politikerna hänvisar inte heller till någon forskning som stöd för deras påståenden. Här tycks det därmed inte förekomma ”cherry-picking” av forskning. Det kan bero på att det råder stor konsensus bland forskarna, vilket gör att det är svårt att hitta forskning som stödjer straffskärpningar.

Experternas och politikernas argumentation är slående olika. Argument som är återkommande i utredningen och remissvaren förekommer överhuvudtaget inte i den politiska debatten och vice versa. Det råder relativt stor enighet både bland experter och politiker, men stor oenighet mellan dessa grupper. Det är dock inte konstigt att argumentationen är olika eftersom de har olika roller. Experterna argumenterar utifrån empiri, medan politikerna argumenterar utifrån värdefrågor och en politisk situation. Det kan dock anses anmärkningsvärt att den diskrepans som finns mellan expertkunskapen och politikernas argumentation generellt inte bemöts av politikerna.

Expertkunskapen har dock påverkat partiernas ställningstagande. Efter att regeringen först utrett generell slopning av straffrabatten för unga myndiga så reserverar sig regeringen sedan tillsammans med Vänsterpartiet mot detta med argumentet att utredningen ”remitterades till ett mycket stort antal remissinstanser och möttes av en omfattande remisskritik” (2021/22:JuU5, s. 21). I utredningsdirektivet framgår också att den främsta anledningen till reformen är att motverka gängkriminalitet, men i propositionen som skrives efter utredningen tycks det främsta skälet vara värnandet om proportionalitetsprincipen. Förändringen skulle kunna vara en anpassning till kritiken som menar att reformen är en dåligt anpassad åtgärd mot gängkriminaliteten.

5.2 Slopandet av straffrabatten exemplifierar den kriminalpolitiska utvecklingen

Slopandet av straffrabatten och den debatt som föregick beslutet verkar vara typisk för hur kriminalpolitiken utvecklats sedan 1960-talet. För det första har politiken gått från straffbegränsningar till straffutvidgningar (Tham 2018), och reformen är definitivt en straffutvidgning. Vidare har mediernas och politikernas fokus flyttats från stöldbrott till våldsbrott, och från enskilda brottslingar till organiserad brottslighet (ibid.). Detta exemplifieras också av mitt fall för även om straffrabatten gäller för samtliga brott har de exempel som nämns av politikerna uteslutande rört våldsbrott och ofta har organiserad brottslighet tagits upp. Fokus har också flyttats historiskt från gärningsmännen till brottsoffren (ibid.), vilket stämmer överens med mitt material där enbart brottsoffer värnats om. I de fall då argumentationen har gynnat gärningsmännens intresse, som i Vänsterpartiets fall, så har syftet inte varit att ta hänsyn till gärningsmännen utan att minska brottsligheten i samhället. Ingen i materialet beskriver gärningsmännen som offer för omständigheterna, vilken förut var vanligt från vänsterhåll (ibid.).

Brottsutvecklingen har också gått från att beskrivas i optimistiska ordalag till alarmistiska ordalag (ibid.). I mitt material är alarmismen tydlig då ingen av politikerna tar upp utredningens positiva slutsats att ungdomsbrottsligheten minskat. Istället beskrivs öknings- och brottslighetsökningar och det nämns enskilda upprörande brott. Ytterligare en trend är att tyngdpunkten flyttats från prevention till straffvärde och symbollagstiftning (ibid.). I mitt material diskuteras visserligen ofta straffets antagna allmänpreventiva effekt, men individualprevention nämns enbart som argument mot strängare straff, då de som är emot reformen menar att längre straff ökar återfallsrisken (undantaget är Johan Hedin, se sid 14). Proportionalitetsprincipen och värdet av att skicka signaler nämns dock ofta. Slutligen har experter fått minskat inflytande inom kriminalpolitiken (ibid.). Utredningsdirektivens snäva ramar kan ses som ett uttryck för detta.

5.3 Folkets vilja och politikernas uppgift

I avsnitt 2.1.1 återgav jag kritik mot appellerande till ”det allmänna bästa”. I frågan om kriminalitet är det dock lockande att anta att det finns ett ”allmänna bästa”, och att det är ett samhälle utan kriminalitet. Trots det röstar medborgare i västvärlden för straffskärpningar som tycks motverka det allmänna bästa. Det är därför vanligt från vänsterhåll att hävda att opinionsundersökningar ger en missvisande bild av vad folket egentligen vill och att hävda att folket är manipulerat av media och politiker (Garland 2021, s. 262).

Här öppnas för frågan om politikernas roll. Om vi utför ett tankeexperiment där vi ponerar att folket är för strängare straff och att de enbart är det för att de felaktigt tror att det motverkar kriminalitet, borde politikerna då skärpa straffen eftersom det är vad väljarna säger att de vill? Eller borde de mildra/behålla straffen, eftersom det har högre sannolikhet att leda till minskad kriminalitet, vilket är det som väljarna egentligen vill uppnå? Frågan relaterar till en klassisk diskussion om huruvida politiker ska vara väljarnas språkrör som representerar deras åsikter, eller om politiker ska vara förvaltare av väljarnas intressen och fatta beslut utifrån sitt informerade omdöme (Schudson 2006, ss. 502-503). En lösning på diskussionen är givetvis att informera befolkningen, så att det de säger att de vill ha och det de egentligen vill ha blir samma sak. Inom kriminologi har det exempelvis bildats en rörelse som kallas *public criminology*, vars mål är just att informera befolkningen (Garland 2021; Uggen & Inderbitzin 2010).

Det finns dock skäl att misstänka att medborgare inte bryr sig om vad som är sant, eller att de i alla fall bryr sig mer om andra saker, som till exempel gruppstillhörighet (Chambers 2020). Psykologisk forskning visar att människor resonerar utifrån motivation, och att vår motivation ofta inte är att nå sanning utan att ha rätt. Men forskning visar också att människor ofta resonerar rationellt under rätt omständigheter (ibid.). Det kan relateras till de tidigare nämnda undersökningarna som visar att människors straffbenägenhet förändras med information (Tham 2018, s. 150–154). Människor kan betraktas som lata snarare än irrationella. Att ta reda på vad som är sant kräver ansträngning, men externa och interna funktioner kan underlätta eller försvåra processen (Chambers 2020). Utifrån en sådan uppfattning framstår *public criminology* som ett sätt att förbättra förutsättningarna. Frågan är dock i vilken utsträckning medborgarna har tid, vilja och kompetens att samla information om politiska frågor. Om de inte har det, vore det kanske rimligast om politikerna fattade beslut utifrån sitt informerade omdöme snarare än agerade språkrör åt folket. Politikerna i en demokrati är dock beroende av folkets röster, och om Platon har rätt så måste politikerna därför anpassa sig efter en okunnig opinion.

Det råder konsensus bland experterna om att straff inte leder till minskad brottslighet, och samtidigt uttalar sig företrädare för alla partier utom Vänsterpartiet på ett sätt som implicerar föreställningen att strängare straff leder till minskad brottslighet. Hur ska vi förstå denna motsättning? Hur kan välinformerade politiker välja en dyr och eventuellt kontraproduktiv lösning på ett problem där alla är

överens om det politiska målet och prioriterar frågan högt? Agerandet blir bara rationellt om man betänker att en progressiv kriminalpolitik ofta väcker misstro hos befolkningen och sällan ger valda politiker några fördelar (Garland 2021, s. 263). Det är till liten tröst för en politiker att individer ofta är mindre straffbenägna med mer information (ibid.), eftersom de flesta saknar sådan information. Att införa strängare straff ger däremot fördelar då det visar på handlingskraft och ett symboliskt avståndstagande mot brottsligheten (ibid.)

En mer straffande politik kommer dock inte utan kostnader. Ökad användning av straff kräver antingen ökade skatteintäkter eller att staten minskar på andra utgifter. Det innebär också att styrkeförhållandet mellan individen och staten förskjuts till individens nackdel (Garland 2000, s. 353). Slopandet av straffrabatten beräknas kosta 1,1 miljarder kronor och riskerar att ha en negativ inverkan på brottsligheten. Medborgarna måste därför utvärdera huruvida upplevda fördelar överväger kostnaderna. Frågan är vad som är funktionen med straff – att straffa eller att minska brottsligheten? Som framkommit kan man med moraliska argument både argumentera för och emot reformen, men med instrumentella argument som tar hänsyn till forskning kan man bara argumentera emot reformen. Som tidigare påvisats är det dock fullt möjligt att vara för strängare straff utan att gå emot forskningen, men det innebär en prioritering mellan olika värden som i så fall måste klargöras. Utan tydlighet från politikerna kring dessa distinktioner och kunskap om straffets effekter finns det ingen möjlighet för medborgarna att bedöma huruvida de är beredda att betala de kostnader som strängare straff innebär. Denna undersökning visar att politikerna inte agerar för att underlätta medborgarnas bedömning utan tvärtom grumlar bilden.

5.4 Vad mitt material visar om relationen mellan politik och expertis

Avslutningsvis ska jag återkomma till figur 1 som diskuterades i avsnitt 2.1.3 och 4.3.2. I bakgrunden lyftes problem med att upprätthålla föreställningen att politikernas roll är att fastställa mål och experters roll är att bidra med förslag på neutrala medel för att uppnå de målen. Här ska jag utifrån mitt material lyfta fram problem med den förenklade figuren.

För det första är det inte neutralt vad som betraktas som mål respektive medel, utan det får stora konsekvenser för vilken expertkunskap som är relevant och därmed vilket politiskt beslut som är rationellt (se figur 2). För det andra kan en åtgärd, i detta fall slopandet av straffrabatten, både betraktas som ett mål och ett medel (se avsnitt 4.3.2). Dessa två punkter gör att figur 1 varken neutralt eller enkelt kan tillskriva politikerna och experterna sina respektive roller. För det tredje kan instrumentella och moraliska aspekter stå i konflikt med varandra (se figur 3). I de fallen behöver olika värden rangordnas i relation till varandra. Vid sådana tillfällen går det därför inte att fatta ett värden neutralt beslut i frågan om vilkamedel som bör

användas. I detta fall är kan medlet anses vara att ha straffrabatt och målet att minska brottsligheten. Om man anser att medlet har negativa moraliska aspekter, till exempel om man anser att straffrabatt leder till att unga inte får de straff de förtjänar, så måste man avgöra om dessa moraliska aspekter är viktigare eller mindre viktiga än målet som man uppnår med de medlen, i detta fall att minska brottsligheten. Således kan beslut om lämpliga medel i dessa fall inte lämnas helt åt experterna givet att dessa inte ska fatta beslut i värdefrågor.

Ett fjärde problem med figur 1 är att expertkunskap är relevant även om argumenten inte rör medel för att uppnå ett mål utan rör normativa ställningstaganden. Till exempel aktualiseras expertkunskap i relation till *straffvärdes-argumentet* då experterna redogör för hur proportionalitetsprincipen förhåller sig till andra rättsliga principer (se avsnitt 4.2.3). Ett femte problem med figuren är att en del frågor både kan framställas som empiriska och normativa. Som framkommer i avsnitt 4.2.2 så kan man antingen se frågan om huruvida 18-20-åringar är vuxna som en empirisk fråga eller som en normativ fråga. Här tycks experterna se det som en empirisk fråga och politikerna som en normativ fråga. Att framställa en normativ fråga som empirisk eller vice versa förekommer ofta inom politiken. Beroende på om det finns fakta som stödjer ens ståndpunkt eller ej kan man tjäna på att framställa en fråga på det ena eller andra sättet (Pielke Jr 2007).

Slutligen, så är politikernas uttalande om medel i materialet, i detta fall medel för att minska brottsligheten, generellt i strid med experternas uttalande. Detta tyder dock inte på ett problem med figuren, utan visar bara att politikerna väljer att inte upprätthålla den arbetsfördelning som figuren föreslår.

I inledningen presenterades följande dilemma: å ena sidan behövs experter för att förverkliga politiska mål, å andra sidan strider det mot demokratins fundament att överlämna beslut åt experter. Figur 1 presenterar ett sätt att hantera detta dilemma genom en arbetsfördelning som gör att det demokratiska idealet kan efterlevas då enbart politiker fattar beslut i värdefrågor, samtidigt som en effektiv politik möjliggörs av att faktafrågor överlämnas åt experter. Ovanstående redogörelse visar dock att det inte på ett enkelt och värdeneutralt sätt går att i en specifik fråga fastställa den ideala arbetsfördelningen mellan politiker och experter. Trots detta är min slutsats att man bör sträva efter att upprätthålla figuren. Inom politikens domän är det önskvärt att det debatteras värdefrågor, som vilken bestraffningsideologi man ska utgå från, var gränsen för tillräcklig mognad ska dras och vad som är rättvist. Däremot riskerar det att underminera demokratin om politiker inte betraktar fakta som experternas domän, åtminstone i de fall då kunskapsunderlaget är väl underbyggt och forskningen är enig. Ett ifrågasättande av kunskap i sådana fall försämrar politikernas möjlighet göra väl avvägda prioriteringar och uppfylla de politiska mål som väljarna röstat fram.

6 Referenser

Litteratur

- Ahlbäck Öberg, S. & Öberg, P. (2012). Kunskap och politik: mellan kunskapsnonchalans och expertdelegation. I Molander, P. (red.) *Kunskapen och makten : en antologi om gränslandet mellan forskning och offentligt beslutsfattande*. Stockholm: Atlantis, ss. 45-75.
- Andersson, F., Demker, M., Mellgren, C. & Öhberg, P. (2021). Kriminalpolitik–Lika hett som man kan tro. *Ingen anledning till oro*, ss. 333-334.
- Badersten, B. (2006). *Normativ metod-Att studera det önskvärda*. Studentlitteratur AB.
- Beckman, L. (2005). *Grundbok i idéanalys*. Santérus Förlag, Stockholm.
- Betz, G. (2013). In defence of the value free ideal. *European Journal for Philosophy of Science*, 3(2), ss. 207-220.
- Boswell, C. (2009). *The political uses of expert knowledge : immigration policy and social research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cerovac, I. (2016). The Role of Experts in a Democratic Society. *Journal of Education Culture and Society*, 2016(2), ss. 75-88. doi:10.15503/jecs20162.75.88
- Chambers, S. (2020). Truth, Deliberative Democracy, and the Virtues of Accuracy: Is Fake News Destroying the Public Sphere? *Political Studies*, 69(1), ss. 147-163. doi:10.1177/0032321719890811
- Christiano, T. & Sameer, B. (2022). "Democracy". *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2022/entries/democracy/>>.
- Dahl, R. A. (2002). *Demokratin och dess antagonister*. Stockholm: Ordfront i samarbete med Demokratiakad.
- Dahlström, C. (2015). Introduction: Policy-making in Sweden. *The Oxford handbook of Swedish politics*, ss. 631-633.
- Douglas, H. (2009). *Science, policy, and the value-free ideal*. University of Pittsburgh Pre.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2004). *Metodpraktikan. 2: a upplagan*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Estrada, F., Bäckman, O., Nilsson, A. & Sivertsson, F. (2018-12-20). Risk att skärpta straff för unga ökar brottsligheten. *Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/debatt/risk-att-skarpta-straff-for-unga-okar-brottsligheten/>
- Garland, D. (2000). The culture of high crime societies. *British journal of criminology*, 40(3), ss. 347-375.
- Garland, D. (2021). What's Wrong with Penal Populism? Politics, the Public, and Criminological Expertise. *Asian Journal of Criminology*, 16(3), ss. 257-277. doi:10.1007/s11417-021-09354-3
- Gluckman, P. (2018). The role of evidence and expertise in policy-making: the politics and practice of science advice. *Journal and Proceedings of the Royal Society of New South Wales*. s.^ss. 91-101.
- Guston, D. H. (2005). Institutional design for socially robust knowledge: The National Toxicology Program's report on carcinogens. *Democratization of Expertise? :* Springer, ss. 63-79.

- Hedlund, M. (2007). *Demokratiska genvägar: Expertinflytande i den svenska lagstiftningsprocessen om medicinsk genteknik*. Lund University.
- Hedlund, M. (2014). Ethics expertise in political regulation of biomedicine: the need of democratic justification. *Critical Policy Studies*, 8(3), ss. 282-299. doi:10.1080/19460171.2014.901174
- Hjerm, M. & Lindgren, S. (2010). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Gleerups Utbildning.
- Johansson, J. (1992). *Det statliga kommittéväsendet : kunskap, kontroll, konsensus*. Stockholm: Univ.
- John, S. (2021). *Objectivity in science*. Cambridge University Press.
- Kitcher, P. (2011). *Science in a democratic society*. Brill.
- Knaggård, Å. (2009). *Vetenskaplig osäkerhet i policyprocessen: en studie av svensk klimatpolitik*. Lund University.
- Lerman, A. E. (2013). *The modern prison paradox: Politics, punishment, and social community*. Cambridge University Press.
- Maasen, S. & Weingart, P. (2006). *Democratization of expertise?: exploring novel forms of scientific advice in political decision-making*. Springer Science & Business Media.
- Mattson, I. (2015). Parliamentary committees: a ground for compromise and conflict. I Pierre, J. (red.) *The Oxford handbook of Swedish politics*. Oxford University Press, Oxford. ss. 679-690.
- Petersson, O. (2015). Rational politics: Commissions of inquiry and the referral system in Sweden. I Pierre, J. (red.) *The Oxford handbook of Swedish politics*. ss. 650-662.
- Pielke Jr, R. A. (2007). *The honest broker: making sense of science in policy and politics*. Cambridge University Press.
- Schudson, M. (2006). The trouble with experts – and why democracies need them. *Theory and Society*, 35(5-6), ss. 491-506. doi:10.1007/s11186-006-9012-y
- Sjöblom, G. (1980). Some problems in the study of party strategies. *Politics as Rational Action*. Springer, ss. 157-168.
- Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. Liber.
- Tham, H. (2018). *Kriminalpolitik : brott och straff i Sverige sedan 1965*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Turner, S. (2003). *Liberal democracy 3.0: Civil society in an age of experts*. Sage.
- Uggen, C. & Inderbitzin, M. (2010). Public Criminologies. *Criminology and Public Policy*, 9(4), ss. 725-750.
- Urbinati, N. (2014). *Democracy disfigured*. Harvard University Press.

Internetsidor

- BRÅ Ungdomsbrottslighet. <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/ungdomsbrottslighet.html>
- Regeringen (2020). *Ett år med 34-punktsprogrammet - arbetet mot gängkriminaliteten pågår för fullt*. <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/09/ett-ar-med-34-punktsprogrammet---arbetet-mot-gangkriminaliteten-pagar-for-fullt/>

Empiriskt material

- Bet. 2016/17:JuU21. *Unga lagöverträdare*. Justitieutskottets betänkande.
- Bet. 2021/22 JuU5. *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Justitieutskottets betänkande.
- Dir.2017:122 *Skärpta regler för lagöverträdare 18–20 år*. Kommittédirektiv.
- Motion 2021/22:4232 med anledning av prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Johan Hedin m.fl. (C).
- Motion 2021/22:4233 med anledning av prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Johan Pehrson m.fl. (L)
- Motion 2021/22:4234 med anledning av prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Adam Marttinen m.fl. (SD)
- Motion 2021/22:4235 med anledning av prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Johan Forssell m.fl. (M)
- Motion 2021/22:4236 med anledning av prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Andreas Carlson m.fl. (KD)
- Motion 2021/22:3657 med anledning av prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)
- Prop. 2021/22:17 *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*
- Prot. 2021/22: 29. Riksdagens protokoll från den 17 november 2021.
- Remissvar *Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)* Ju2018/05295/L5. Brottsförebyggande rådet
- Remissvar *Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)* Ju2018/05295/L5. Juridiska institutionen vid Stockholms universitet
- Remissvar *Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)* Ju2018/05295/L5. Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet
- Remissvar *Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)* Ju2018/05295/L5. Svea hovrätt.
- Remissvar *Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)* Ju2018/05295/L5. Åklagarmyndigheten
- Remissvar *Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)* Ju2018/05295/L5
- Remissvar *Utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet* Ju2020/02657/L5. Brottsförebyggande rådet.
- Remissvar *Utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet* Ju2020/02657/L5. Domstolsverket.
- Remissvar *Utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet* Ju2020/02657/L5. Stockholms Tingsrätt.
- Remissvar *Utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet* Ju2020/02657/L5. Svea hovrätt.
- Remissvar *Utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet* Ju2020/02657/L5. Sveriges Advokatsamfund.
- Rskr. 2016/17:224. Riksdagsskrivelse 20 april 2017.
- SOU:2018:85 *Slopad straffrabatt för unga myndiga*. Ungdomsreduktionsutredningens betänkande.

Utkast till lagrådsremiss *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet*. Ju2020/02657/L5

Bilaga 1 – experter som deltog i ungdomsreduktionsutredningen

Särskild utredare i Ungdomsreduktionsutredningen var Petra Lundh, dåvarande lagman i Södertörns Tingsrätt och numera riksåklagare.

Följande experter biträdde i utredningen:

- Kerstin Dejemyr, polisinspektör och verksamhetspecialist vid Polismyndigheten
- Karin Ellingsen, verksjurist vid Statens institutionsstyrelse
- Jenny Engvall, kansliråd
- Per Henrik Hedbrant, verksjurist vid Kriminalvården
- Bengt Ivarsson, advokat
- Peter Lundkvist, vice överåklagare
- Jonas Rydström, kansliråd
- Karin Sandahl, dåvarande hovrättsråd, numera kanslichef vid Domarnämnden
- David Shannon, enhetschef vid Brottsförebyggande rådet
- Magnus Ulväng, professor i straffrätt vid Uppsala universitet
- Margita Åhsberg, chefsrådman i Helsingborgs tingsrätt.

Som sekreterare i utredningen anställdes från och med den 13 december 2017 hovrättsassessorn Thomas Pettersson.